

Effects of the Changes in the Legal System on People with Disabilities

We, representatives of social organizations, academics and social activists in the cause of promoting the rights with people of disabilities in Israel, wish to warn against the implications of the emerging legal changes for the rights of people with all kinds of disabilities.

The signers of this letter come from all sides of Israel's political spectrum. Over the years, we have succeeded in promoting the rights of people with disabilities, thanks, among other things, to our fruitful cooperation with Members of Knesset from the rightist and leftist camps. At the same time, we are united in our concern that the proposed changes will have a severely adverse effect on the rights of one of the most weakened and most excluded population groups in Israel.

We are therefore calling for an immediate end to the advancement of the legislation intended to give rise to far-ranging changes in Israel's legal system, and for the holding of an in-depth discussion of its implications for people with disabilities.

People with disabilities constitute approximately 17% of Israel's population. In the last three decades, far-ranging changes have taken place in the state of their rights – among other things, thanks to the enactment of the Equal Rights for People with Disabilities Law in 1998 and the ratification of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities in 2012. Nonetheless, many barriers still impede their full participation in society. People with disabilities still do not fully and equally benefit from human rights and basic liberties and continue to suffer discrimination, exclusion, and deprivation of rights in many areas of life, including housing, education, employment, legal competence and more. People with disabilities who also belong to an additional weakened population group (Arabs, women, people of Ethiopian origin, and more) encounter even more severe discrimination.

True, in recent decades, the Knesset has contributed to promoting equal rights for people with disabilities. Nonetheless, people with disabilities have been forced, again and again, to apply to the courts for help as well. This happens, for example, in cases where governmental or bureaucratic institutions violate those rights – for budgetary reasons, for example – or when significant gaps are revealed between progressive legislation and the actual situation, because the implementation and enforcement of those laws are incomplete.

Therefore, the existence of **a strong and independent legal system** is vital for safeguarding the rights of people with disabilities. This need is reinforced by the fact that this group has little political power and, on many occasions, its position vis-à-vis the various authorities is weak.

Given the foregoing, we are profoundly anxious and gravely concerned in light of the expected weakening of the ability of people with disabilities to exercise even their most basic rights – the right to personal safety, equality, liberty and dignity, as a result of the processes being instituted by the Government of Israel. A summary of the situation appears below:

Change in the composition of the Judicial Selection Committee

People with disabilities are often forced to turn to various courts in order to exercise their rights: actions regarding entitlement to National Insurance Institute benefits or in matters of employment discrimination; petitions and appeals from decisions pursuant to the Special Education Law or the Rehabilitation in the Community of Persons with Mental Disabilities Law, and more. The Supreme Court, sitting as a High Court of Justice, has also protected the rights of people with disabilities on more than one occasion, especially in cases where a financial expenditure was required and the Government attempted to avoid allocating it. Thus, for example, the Supreme Court ruled that schools should be made accessible even before the Knesset established that obligation by statute; it determined that ensuring equal opportunities for people with disabilities costs money and that, in a society which values human dignity, liberty and

equality, budgetary considerations are not the only important thing.¹ Even after the Knesset enacted the accessibility chapter in the Equality of Rights for People with Disabilities Law, it was necessary to petition the Supreme Court so that Israel's Government ministries would fulfill their obligation and would enact regulations under that law.² The Supreme Court required the State to divert resources to the integration of children with disabilities into mainstream education,³ and demanded that the Ministry of Education use Braille and additional means to make study materials and tests accessible for children with visual disabilities.⁴ The High Court of Justice was the first to recognize the right of people with severe intellectual and cognitive disabilities, who require assistance in their daily lives, to live in the community and not in segregative institutions,⁵ and more.

At times, petitioning the High Court of Justice is enough to cause Israel's Government ministries to change their policies regarding people with disabilities. This was what happened when the activity of the rehabilitation committees, pursuant to the Rehabilitation in the Community of Persons with Mental Disabilities Law was terminated for budgetary reasons, which meant that people contending with a mental disability could not obtain rehabilitation services. Following the filing of a petition, the committees went back to work.⁶ An additional example is a petition that was filed on behalf of people with mental disabilities living in institutional frameworks, demanding that they be given rehabilitation services that would hasten their discharge from the institutions into the community.⁷

The foregoing indicates the importance of an independent court system. A change in the composition of the Judicial Selection Committee, in a way that gives the coalition control of the Committee, could significantly reduce the ability of people with disabilities to obtain assistance from the various courts in exercising their rights.

The change in the method would enable Israel's Government to select judges who are expected to lean toward the authorities, and who tend to favor the State's position over that of the citizen. Judges in the lower courts, knowing that their promotion depends on political representatives from the coalition, and not on Committee members whose expertise enables them to evaluate their judicial record, may hesitate – consciously or not – to issue rulings that oppose the authorities' position, especially in cases with broad implications. The politicization of the court system and a preference for judges who are less inclined to rule against the administration create a special risk for weakened population groups, for people whose daily existence frequently depends on material assistance and services that are provided by the State authorities, and for people struggling for liberty and equality in the face of a government policy at times dictated by budgetary considerations or by stereotypes.

Cancellation of the grounds of reasonableness in administrative law

The principle of reasonableness in judicial review constitutes a significant tool in the protection of human rights. The reasonableness doctrine is what required the Government to take considerations of human rights into account, and not to give unequivocal preference to budgetary considerations. One example of this is a High Court of Justice ruling that the hourly rate that the Ministry of Health had set for NGOs providing treatment for children on the autism spectrum was eroded over the years, until it became so unreasonable as to require the intervention of the court, which therefore ordered that the rate be updated and significantly raised.⁸ An additional example is the petition claiming, among other things, that the decision to isolate institutions for people with disabilities during the COVID-19 pandemic in a way that did not allow family members to visit them was unreasonable, because it did not attribute sufficient weight to the emotional well-being of residents of those institutions and their right to meet with members

¹ HCJ 7081/93, *Shahar Botzer et al. v. Maccabim-Re'ut Local Council*, PV 50 (1) 19, 27 (1996).

² HCJ 5833/08, *Access Israel (Registered NGO) et al. v. Minister of Transport et al.*

³ HCJ 2599/00, *Yated v. Ministry of Education*, PD 56 (5) 834 (2002).

⁴ HCJ 8536/11, *Bizchut et al. v. Ministry of Education* (December 19, 2013).

⁵ HCJ 3304/07, *Lior Levi et al. v. State of Israel* (February 3, 2010).

⁶ HCJ 4015/06, *John Doe et al. v. State of Israel, Ministry of Health and Ministry of Finance*.

⁷ HCJ 5531/10, *Bizchut et al. v. State of Israel and Ministry of Health*.

⁸ HCJ 2902/11, *Society for Children at Risk et al. v. Ministry of Health* (September 4, 2015).

of their families. In fact, following (among other things) the filing of the petition, the Ministry of Social Welfare updated the procedures and allowed visits to institutions.⁹

In addition, the laws that guarantee the rights of people with disabilities, in many cases, merely outline general principles and a framework, while allowing the executive branch to determine the detailed arrangements that will transform intentions into reality. Thus, for example, the Social Services for People with Disabilities Law, which was recently enacted and has not yet taken effect, determines that the Ministry of Social Welfare is required to develop services that will enable people with disabilities to exercise their right to live in the community, and to prepare a plan and timetable for reducing institutions for people with disabilities. If the Ministry of Social Welfare applies the law to only a minor extent, and does not adequate services within the community, and prepares only minimalistic program for reducing institutions – the only way to guarantee the realization of the aims of the law will be to apply to the court and ask it to rule that the course of implementation by the executive branch is patently unreasonable.

Moreover: the very knowledge that citizens have the possibility of applying to the courts is, at times, sufficient to affect the authorities' conduct vis-à-vis the citizens themselves. The weakening of the court system through the political appointment of judges and the cancellation of the principle of reasonableness may give the bureaucrats a free hand to act in a way that will harm people with disabilities, without the legal deterrence that exists today.

Limitation of judicial review and the Override Clause allowing a majority of 61 Members of Knesset to set aside a Supreme Court judgment

As stated, the Knesset, on many occasions, has taken measures to advance the rights of people with disabilities. At times, however, it has also harmed their rights. In such cases, the Supreme Court has been the protector of that population group. This is what happened, for example, when the father of a blind child who needed a vehicle in order to transport her, a woman with a hearing disability, and single mothers, filed a petition challenging the law that denied the right to guaranteed income payments to people who had the use of a car. The Supreme Court granted the petition and ruled the law unconstitutional due to the law's disproportionate violation of the basic right to exist with a minimum of human dignity.¹⁰

Only in rare cases has the court invalidated laws passed by the Knesset. Nonetheless, the very existence of this power requires the Knesset to take human rights into consideration in the legislative process. This power is of extreme importance to people with disabilities, whose political strength is limited and whose representation in the Knesset is extremely scanty and, at times, nonexistent.

Transformation of legal advisors of Government ministries into political appointments

Organizations active in the advancement of rights of people with disabilities frequently turn to the legal advisors of Government ministries and ask them to instruct the executive branch to act according to the principles of the Equality of Rights for People with Disabilities Law, the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, and additional legislation that enshrines the rights of people with disabilities. Such requests often obviate the need to apply to the courts. Transforming legal advisors of Government ministries into “positions of trust” – that is, positions staffed by political appointees – would limit the possibility of acting in this way.

Conclusion

The changes listed above are only part of the reform that the Government of Israel plans to institute in the legal system. This document does not include comments on additional draft laws, which have not yet been brought before the Knesset, such as limiting the standing in the courts of organizations dedicated to

⁹ HCJ 3046/20, *Shmuel Meron et al. v. Minister of Labor, Social Welfare and Social Services et al.* (May 21, 2020).

¹⁰ HCJ 10662/04, *Hassan v. National Insurance Institute*, PD 65 (1) 782 (2012).

advancing the rights of people with disabilities. We will briefly comment that such laws, if enacted, will also severely harm people with disabilities, and we will address them at the proper time, if and when the Government attempts to advance them.

The changes in the court system were not intended to harm people with disabilities. Nonetheless, there is good reason to fear that this will be one of the serious outcomes of these changes. As a weakened population group that depends upon the administrative authorities for the exercise of its most basic rights, this group needs a strong, independent court system, with the powers and tools to protect its rights.

People with disabilities need change in the court system, primarily regarding the accessibility, simplification and acceleration of court proceedings. We, the undersigned, call for the strengthening of the court system in a way that will enable it to provide complete and efficient protection of the rights of people with disabilities, and for the immediate cessation of any action that may lead to the weakening of that system.

Contact: Adv. Neta Dagan, telephone: (+) 972-54-6422661, and Dr. Idit Saragusti, telephone: (+) 972-54-5314830, Bizchut – Center for the Human Rights of People with Disabilities

Signed by the following organizations, academics and social activists:

Organizations:

1. Ofek Liyladenu – Israel National Association of Parents of Children with Blindness and Visual Impairments
2. Israel Association of Public Health Physicians
3. Israel Elwyn
4. Dr. Hila Hadas, Executive Director, Enosh – The Israeli Mental Health Association
5. People with Tics in Israel
6. Adv. Orly Levinson-Sela, ASSAF – Aid Organization for Refugees and Asylum Seekers in the Israel
7. Isha L'isha Feminist Center, Haifa
8. Bizchut – Center for the Human Rights of People with Disabilities
9. Ahmir Lerner, Executive Director, Beit Issie Shapiro
10. Parents Leading Change – Committee of Parents Serving as Classroom Aides, Petach Tikva
11. Sylvia Tessler-Lozowick, Chair, ISPRA – Israel Psychiatric Rehabilitation Association
12. Yated – Children with Down Syndrome
13. Tammy Carmel-Matzlawi, Executive Director, LISHMA – Society for the Integration on Empowerment of Persons with Mental Health Challenges
14. Special Parents Leadership, Tel Aviv-Jaffa
15. Center for Disability Studies, Paul Baerwald School of Social Work, Hebrew University of Jerusalem
16. Gadi Rosenthal, Chair, Society of Mental Health Families
17. Access Israel
18. Amos Beer, CEO, Central Library for the Blind
19. Rivi Tzuk, Chair, Otzma – National Forum for Families of the Mentally Ill
20. Association of Special Education Consumers
21. Tzeadim – Israeli Association for Joint Disease and Joint Implanted People
22. Esti Regev, Chair, Group of Equals Society
23. Julia Ben Moshe, President, Allrights – Kol Hazchuyot
24. Adv. Dr. Mia Geffen and Adv. Roni Rothler, Directors, Disability Rights Clinic, Faculty of Law, Bar Ilan University
26. Dr. Noa Barak, Director, Law, Medicine and Psychiatry Clinic and Appropriate Housing Clinic, Faculty of Law, Ono Academic College
27. Tamar Frank, Director, DIR Israel

Academics and social activists:

1. Inbar Adler Ben-Dor, social worker
2. Adv. Zvia Admon
3. Dr. Michal Ophir-Cohen, Child Development
4. Anat Oppenheim, occupational therapist
5. Shiri Eisner, social activist
6. Dr. Dorit Eldar
7. Dr. Nitsan Almog, Director, Integration and Inclusion Track, Ono Academic College
8. Anat Alfi, social activist
9. Anat Alfi Goldstein, social activist and mother of an adult with autism
10. Adv. Dr. Guy Akoka, Director, Legal Department and Government Contact, Center for the Blind in the Israel
11. Adv. Elinor Arazi, Lecturer, Gender Studies and Criminology Program, and social activist
12. Gili Baltsan, mother of an adult with autism
13. Michal Ben Eliyahu, mother of two adults on the autism spectrum
14. Dr. David Ben Tolila, Ruppin Academic Center
15. Yotam Ben Shatz, specialist in rehabilitation psychology
16. Bosmat Bar-Nadav, Department of Sociology and Anthropology, Ben Gurion University of the Negev
17. Michal Brody-Bareket, Center for Disability Studies, Paul Baerwald School of Social Work, Hebrew University of Jerusalem
18. Nili Broyer, Center for Disability Studies, Paul Baerwald School of Social Work, Hebrew University of Jerusalem
19. Michal Berman, developmental communication therapist
20. Meryl Barnet, worried mother, active in advancing the rights of people with disabilities
21. Tommy Bratzenko, social activist
22. Perach Berkowitz, social activist
23. Prof. Ronny Geva, Bar Ilan University
24. Dr. Adi Goldiner, Safra Ethics Center, Tel Aviv University, and International Center for Health, Law and Ethics, Haifa University
25. Vardit Goldner, social activist
26. Sharon Goffer David, Parents Leading Change – Committee of Parents Serving as Classroom Aides, Petach Tikva
27. Dr. Paula Gerber-Epstein, School of Social Work, Tel Aviv University
28. Dr. Anat Greenstein, Center for Disability Studies, Paul Baerwald School of Social Work, Hebrew University of Jerusalem
29. Gali Dobes Gov-Ari, social activist
30. Adv. Liron David,-University
31. Prof. Nadav Davidowitz, Director, School of Public Health, Ben Gurion University of the Negev
32. Adv. Noa Danon
33. Dr. Orly Havel, Levinsky-Wingate Academic Center
34. Dr. Roni Holler, Center for Disability Studies, Paul Baerwald School of Social Work, Hebrew University of Jerusalem
35. Dr. Rivka Hillel Lavian, Dean, Faculty of Education, Levinsky-Wingate Academic Center
36. Dr. Mia Wolf, Bar Ilan University
37. Neta Wolf, art therapist
38. Prof. Shirli Werner, Center for Disability Studies, Paul Baerwald School of Social Work, Hebrew University of Jerusalem
39. Prof. Galit Hasan-Rokem, Hebrew University of Jerusalem
40. Mati Hai, Parents Leading Change – Committee of Parents Serving as Classroom Aides, Petach Tikva
41. Ronit Haimoff Zilberman, social worker, Integrative Psychotherapy Center

42. Reut Hanuka, Parents Leading Change – Committee of Parents Serving as Classroom Aides, Petach Tikva
43. Prof. Ilanit Hasson-Ohayon, Department of Psychology, Bar Ilan University
44. Vered Tal Shahar, social activist, mother of an adult with autism
45. Yael Yona, social activist
46. Prof. Shira Yalon Chamovitz, Head of the Israel Institute for Cognitive Accessibility, Head of the Institute for Egalitarian Academia, Dean of Students, Ono Academic College.
47. Prof. Shlomo Yitzchak, Hebrew University of Jerusalem
48. Dr. Osnat Canaan, mother of an adult with special needs, Open University of Israel
49. Adv. Sharon Kfir, social activist
50. Dr. Naama Katz, Ono Academic College
51. Chen Carmi Ladizinsky, Afik Clinic
52. Ofra Leibowitz, mother of a young adult with special needs
53. Tom Lipschitz
54. Prof. Sagit Mor, Head of the International Center for Health, Law and Ethics and Haifa Forum for Disability Studies, Faculty of Law, Haifa University
55. Dr. Tova Margalio, occupational therapist, Onn School, and lecturer, Accessibility of Service, Department of Occupational Therapy, Tel Aviv University
56. Prof. Chaim Noy, Bar Ilan University
57. Dr. Sharon Naparstek-Zamler, rehabilitative psychologist and neuropsychologist
58. Dr. Maya Svetalo
59. Shlomit Somech Lehmann, social worker; mother of Matan, a 24-year-old on the autism spectrum; advisor to the Foundation for Development of Services for the Disabled
60. Neta Asor, social activist
61. Michaela Fadlon, mother of an adolescent with a disability
62. Eli Fadlon, father of an adolescent with a disability
63. Ronny Paz, social activist
64. Nira Feldman, mother of an adolescent with a disability
65. Liat Frankel, social activist
66. Dr. Smadar Fattal
67. Dr. Yaron Kobo, Tel Aviv University
68. Dr. Adi Kivri, mother of an adolescent with autism
69. Hagit Katzir, Parents Leading Change – Committee of Parents Serving as Classroom Aides, Petach Tikva
70. Yoav Kreim, social activist
71. Prof. David Roeh, Haifa University
72. Sarit Rafiach, mother of an adult on the autism spectrum
73. Adv. Ella Sagi
74. Prof. Efrat Shadmi, Haifa University
75. Dr. Shiri Shoham, Haifa University and Oranim College
76. Dr. Sharon Steinberg, lecturer, researcher and student advisor on the subject of people with disabilities
77. Prof. Sharon Shiovitz-Ezra, Paul Baerwald School of Social Work, Hebrew University of Jerusalem
78. Dr. Tali Shimoni
79. Sima Shimoni
80. Hila Shenhav, Kibbutzim College of Education, Technology and the Arts
81. Dr. Carmit Noa Shpigelman, Department of Community Mental Health, Haifa Forum for Disability Studies, Haifa University
82. Prof. Ofrit Shapira-Berman, Paul Baerwald School of Social Work, Hebrew University of Jerusalem and mother of a deaf child

השפעת השינויים במערכת המשפט על אנשים עם מוגבלות

אנו, נציגי/ות ארגונים חברתיים, א/נשי אקדמיה ופעילים חברתיים, הפועלים לקידום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות בישראל, מבקשים להתריע על השלכותיהם של השינויים המשפטיים המתהווים על זכויותיהם של אנשים עם כל סוגי המוגבלויות.

החתומים על מכתב זה מגיעים מכל קצות הקשת הפוליטית. במרוצת השנים, הצלחנו לקדם זכויות של אנשים עם מוגבלות, בין היתר בזכות שיתוף פעולה פורה עם חברי/ות כנסת מימין ומשמאל. עם זאת, אנו מאוחדים בדאגה כי השינויים המוצעים יפגעו קשות בזכויותיה של אחת האוכלוסיות המוחלשות והמודרות בישראל.

לפיכך, אנו קוראים לעצור לאלתר את קידום החקיקה שנועדה להביא לשינויים מרחיקי לכת במערכת המשפט ולקיים דיון מעמיק בהשלכותיה על אנשים עם מוגבלות.

אנשים עם מוגבלות מהווים כ- 17% מאוכלוסיית מדינת ישראל. בשלושת העשורים האחרונים חלו שינויים מרחיקי לכת במצב זכויותיהם, בין היתר בזכות חקיקתו של חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות בשנת 1998 ואישרורה של האמנה הבינלאומית לזכויות אנשים עם מוגבלויות בשנת 2012. עם זאת, חסמים רבים עדיין מעכבים את השתתפותם המלאה בחברה. אנשים עם מוגבלות עדיין אינם נהנים בצורה מלאה ושווה מזכויות האדם ומחירויות היסוד, וממשיכים לסבול מהפליה, הדרה ושלילת זכויות בתחומי חיים רבים, ובהם דיור, חינוך, תעסוקה, כשרות משפטיות ועוד. כאשר מדובר באנשים עם מוגבלות, המשתייכים גם לאוכלוסיה מוחלשת נוספת (ערבים, נשים, יוצאי אתיופיה וכן הלאה) – הפלייתם חמורה עוד יותר.

אכן, בעשורים האחרונים, הכנסת תרמה לקידום שוויון הזכויות של אנשים עם מוגבלות. עם זאת, אנשים עם מוגבלות נאלצים שוב ושוב לפנות גם לעזרתה של מערכת המשפט. כך למשל במקרים בהם הממשלה או הפקידות פוגעות בזכויות אלו, בין השאר מטעמי תקציב, או כשמתגלעים פערים משמעותיים בין החקיקה המתקדמת לבין המצב בפועל, המתאפיין באכיפה ובישום חלקיים מאד.

לפיכך, קיומה של **מערכת משפט חזקה ועצמאית** חיוני לשמירה על זכויות אנשים עם מוגבלות. צורך זה מתחזק לנוכח העובדה כי מדובר בקבוצה אשר כוחה הפוליטי מצומצם, והמוצאת עצמה לא אחת מוחלשת אל מול הרשויות השונות.

לאור זאת אנו מביעים חשש כבד ודאגה עמוקה מפני הפגיעה הצפויה ביכולתם של אנשים עם מוגבלות לממש את זכויותיהם, כולל הבסיסיות ביותר – זכותם לבטחון אישי, לשוויון, לחירות ולכבוד, בעקבות המהלכים אותם מובילה הממשלה. אלה עיקרי הדברים:

שינוי הרכבה של הוועדה למינוי שופטים

אנשים עם מוגבלות נאלצים לפנות לעיתים קרובות לערכאות שיפוטיות שונות כדי לממש את זכויותיהם: תביעות בנוגע לזכויות מול הביטוח הלאומי או על רקע אפליה בקבלה לעבודה, עתירות ועררים נגד החלטות לפי חוק חינוך מיוחד או חוק שיקום נכי נפש בקהילה, ועוד. גם בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק הגן לא אחת על זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות, בפרט במקרים בהם נדרשה הוצאה כספית, ממנה הממשלה ביקשה להימנע. כך למשל פסק בית המשפט העליון כי יש להנגיש בתי ספר עוד בטרם הכנסת עיגנה חובה זו בחוק, קבע כי הבטחת שוויון הזדמנויות לאדם עם מוגבלות עולה כסף, וכי בחברה האמונה על ערכי כבוד האדם, החירות והשוויון,

שיקולים תקציביים אינם חזות הכול.¹ גם כשהכנסת חוקקה את פרק הנגישות בחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, נדרשה עתירה לבית המשפט העליון על מנת שמשרדי הממשלה ימלאו חובתם ויתקינו תקנות מכוחו של החוק.² בית המשפט העליון חייב את המדינה להפנות משאבים לטובת שילוב ילדים עם מוגבלות בחינוך הרגיל,³ ודרש ממשרד החינוך להנגיש בכתב ברייל ובדרכים נוספות חומרי לימוד ובחינות עבור תלמידים עם לקות ראייה.⁴ בג"צ היה הראשון להכיר בזכותם של אנשים עם מוגבלות שכלית קשה, הזקוקים לסיוע סיעודי, לחיות בקהילה ולא במוסדות סגרגטיביים⁵ ועוד.

לעיתים די בהגשת עתירה כדי להביא את משרדי הממשלה לשנות את מדיניותם ביחס לאנשים עם מוגבלות. כך היה כאשר הופסקה פעילותן של ועדות השיקום לפי חוק שיקום נכי נפש בקהילה מסיבות תקציביות, ולמעשה נמנעה מאנשים המתמודדים עם מוגבלות נפשית לקבל שירותי שיקום. בעקבות הגשת עתירה שהוגשה שבו הוועדות לפעול.⁶ דוגמה נוספת היא עתירה שהוגשה בשם אנשים עם מוגבלות נפשית המתגוררים במסגרות מוסדיות לאפשר להם לקבל שירותי שיקום שיקדמו את יציאתם מהמוסדות לקהילה.⁷

מכאן חשיבותה של מערכת משפט עצמאית. שינוי בהרכב הוועדה לבחירת שופטים, באופן שיביא לשליטה של הקואליציה בוועדה, עלול לצמצם במידה ניכרת את יכולתם של אנשים עם מוגבלות להיעזר בבתי המשפט, בערכאות השונות, למימוש זכויותיהם.

שינוי השיטה יאפשר לממשלה לבחור שופטים שצפויים להיות נוחים לרשויות, אלה שנטייתם להעדיף את עמדת המדינה על פני עמדת האזרח. שופטים בערכאות הנמוכות, שיידעו שקידומם תלוי בנציגים פוליטיים מהקואליציה, ולא בחברי ועדה שמומחיותם מאפשרת להם להעריך את עשייתם המשפטית, עלולים להסס, במודע או שלא במודע, מלפסוק בניגוד לעמדת הרשויות, במיוחד בתיקים בעלי השלכות רחוב. הפוליטיזציה של מערכת המשפט והעדפת שופטים הנוחים לשלטון יוצרות סיכון מיוחד לאוכלוסיות מוחלשות, לאנשים שקיומם היום-יומי תלוי לא-פעם בסיוע חומרי ובשירותים הניתנים על ידי רשויות המדינה, ולאנשים שנאבקים לחירות ולשוויון מול מדיניות ממשלה, שלעתים מוכתבת על ידי שיקולים תקציביים או דעות קדומות.

ביטול עילת הסבירות

עילת הסבירות היא כלי משמעותי בהגנה על זכויות אדם. כך למשל עילת הסבירות היא שדורשת מהרשות לקחת בחשבון שיקולים של זכויות אדם, ולא לתת עדיפות חד משמעית לשיקולים תקציביים. דוגמה לכך היא פסיקתו של בג"צ, כי התעריף השעתי שקבע משרד הבריאות לעמותות המעניקות טיפול לילדים על הרצף האוטיסטי נשחק לאורך השנים, עד שהפך לבלתי-סביר באופן המחייב את התערבות בית המשפט, ועל כן הורה לעדכן את התעריף ולהעלותו בצורה משמעותית.⁸ דוגמה נוספת היא העתירה במסגרתה נטען בין היתר כי ההחלטה לסגור מוסדות לאנשים עם מוגבלות בתקופת הקורונה, ולא לאפשר בהם ביקורים של בני משפחה, אינה סבירה שכן לא נתנה משקל מספיק לרווחתם הנפשית של דיירי המוסדות ולזכותם להיפגש עם בני משפחתם. אכן, בין היתר בעקבות הגשת העתירה, משרד הרווחה עדכן את הנהלים ואיפשר ביקורים במוסדות.⁹

¹ בג"ץ 7081/93 שחר בוצר ואח' נ' המועצה המקומית מכבים רעות, פ"ד (1) 19, 27 (1996).

² בג"ץ 5833/08 עמותת נגישות ישראל ואח' נ' שר התחבורה ואח'.

³ בג"ץ 2599/00 יתד נ' משרד החינוך, פ"ד נ(5) 834 (2002).

⁴ בג"ץ 8536/11 בזכות ואח' נגד משרד החינוך (19.12.2013).

⁵ בג"ץ 3304/07 ליאור לוי ואח' נגד מדינת ישראל (3.2.2010).

⁶ בג"ץ 4015/06 פלונים נ' מדינת ישראל, משרד הבריאות ומשרד האוצר.

⁷ בג"ץ 5531/10 בזכות ואחרים נ' מדינת ישראל ומשרד הבריאות.

⁸ בג"ץ 2902/11 העמותה לילדים בסיכון ואח' נ' משרד הבריאות (4.9.15).

⁹ בג"ץ 3046/20, שמואל מירון ואח' נגד שר העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים ואח' (21.5.20).

בנוסף, החוקים המעגנים את זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות מתווים לא פעם רק עקרונות כלליים ומסגרת, ומותירים לרשות המבצעת לקבוע את ההסדרים המפורטים שיהפכו את הכוונות למציאות. כך למשל חוק שירותי רווחה לאנשים עם מוגבלות, שנחקק לאחרונה ועדיין לא נכנס לתוקף, קובע כי על משרד הרווחה לפתח שירותים שיאפשרו לאנשים עם מוגבלות לממש את זכותם לחיות בקהילה, ולהכין תכנית לצמצום המוסדות לאנשים עם מוגבלות. אם משרד הרווחה יגשים את החוק באופן מינורי, יקים מעט מענים בקהילה, וכי תכנית מינימליסטית לצמצום מוסדות – הדרך היחידה להביא להגשמת מטרותיו של החוק תהיה פנייה לבית המשפט, בדרישה לקבוע כי דרך היישום על ידי הרשות המבצעת אינו סביר.

זאת ועוד: עצם הידיעה שיש באפשרותו/ה של האזרח/ית לפנות לבתי המשפט, לעיתים די בה כדי להשפיע על התנהלותן של הרשויות מול האזרח. החלשת מערכת המשפט על-ידי מינוי פוליטי של שופטים וביטול עילת הסבירות, עלולה לתת יד חופשית לפקידות לפעול באופן אשר יביא לפגיעה באנשים עם מוגבלות ללא ההרתעה המשפטית הקיימת היום.

הגבלת הביקורת החוקתית ופסקת התגברות ברוב של 61 ח"כים

כאמור, הכנסת פעלה לא אחת לקידום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות. אולם, לעיתים, מדעת או שלא מדעת, היא גם פגעה בזכויותיהם. במקרים אלה, בית המשפט העליון היה מגנה של אוכלוסיה זו. כך קרה למשל בעתירה שהגישו אב לילדה עם עיוורון שהיה זקוק לרכב לצורך הסעתה, אישה עם מוגבלות בשמיעה ונשים חד-הוריות נגד חוק, ששלל את הזכות להבטחת הכנסה בשל שימוש ברכב. בית המשפט העליון קיבל את העתירה בשל פגיעה בלתי-מידתית של החוק בזכות היסוד למינימום של קיום אנושי בכבוד.¹⁰

רק במקרים נדירים בית המשפט פסל חוקים של הכנסת. אולם עצם קיומה של סמכות זו מחייב את הכנסת להתחשב בזכויות אדם בהליך החקיקה. לסמכות זו חשיבות יתרה כשמדובר באנשים עם מוגבלות, שכוחם הפוליטי מצומצם וייצוגם בכנסת דל מאד, ולעיתים כלל לא קיים.

הפיכת היועצים המשפטיים לממשלה למשרות אמון

ארגונים העוסקים בקידום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות פונים לא אחת ליועץ המשפטי על מנת שזה ינחה את הדרג המבצע לפעול בהתאם לעקרונות חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, לאמנה הבין לאומית בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות ולחקיקה נוספת המעגנת את זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות. פניות מעין אלו מיתרות פעמים רבות את הצורך בפנייה לערכאות שיפוטיות. הפיכת משרות היועצים המשפטיים למשרות אמון תפגע באפשרות לפעול בדרך זו.

סיכום

השינויים המנויים לעיל הם רק חלק מהרפורמה שהממשלה מתכננת להוביל במערכת המשפט. מסמך זה אינו כולל התייחסות להצעות נוספות, שכרגע אינן על שולחן הדיונים, כמו הגבלת זכות העמידה של ארגונים הפועלים לקידום זכויות אנשים עם מוגבלות. נעיר בקצרה, כי גם הצעות אלו תפגענה קשות באנשים עם מוגבלות, ונתייחס אליהן בבוא העת ככל שהממשלה תנסה לקדם.

¹⁰ בג"ץ 10662/04 חסן נ' המוסד לביטוח לאומי, פ"ד סה(1) 782 (2012).

השינויים במערכת המשפט לא נועדו לפגוע באנשים עם מוגבלות, אך קיים חשש כבד שזו תהיה אחת התוצאות הקשות של שינויים אלו. כאוכלוסיה מוחלשת, התלויה ברשויות השלטון למימוש זכויותיה הבסיסיות ביותר, קבוצה זו זקוקה למערכת משפט חזקה ועצמאית, בעלת סמכויות וכלים להגן על זכויותיה.

אנשים עם מוגבלות זקוקים לשינוי במערכת המשפט, ובראש ובראשונה להנגשת הליכים, לפישוטם ולזירוזם. אנו החתומים מטה קוראים לחזק את מערכת המשפט, באופן שתוכל לתת מענה שלם ויעיל להגנה על זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות, ולהפסיק לאלתר כל פעולה אשר תביא להחלשתה של מערכת זו.

ליצירת קשר: עו"ד נטע דגן, טלפון: 054-6422661 וד"ר עדית סרגוסטי, טלפון 054-5314830, ארגון בזכות

על החתום, הארגונים, אנשי האקדמיה והפעילים החברתיים הבאים:

ארגונים (לפי א"ב של שם הארגון):

1. אופק לילדינו - ארגון ארצי של הורים לילדים עם עיוורון או לקות ראייה
2. איגוד רופאי בריאות הציבור
3. עמותת אלווין ישראל
4. ד"ר הלה הדס, מנכ"לית, אנוש העמותה הישראלית לבריאות הנפש
5. אנשים עם טיקים בישראל
6. עו"ד אורלי לוין-סלע, א.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל
7. אשה לאשה, מרכז פמיניסטי חיפה
8. בזכות, המרכז לזכויות אדם של אנשים עם מוגבלות
9. עמיר לרנר, מנכ"ל, עמותת בית איזי שפירא
10. הורים מובילי שינוי, ועד ההורים המשלבים פתח תקווה
11. סילביה טסלר-לוזביק, יו"ר יספר"א, האגודה הישראלית לשיקום פסיכיאטרי
12. ית"ד - ילדי תסמונת דאון
13. תמי כרמל מצלאוי, מנכ"לית, עמותת לשמ"ה לשילוב מתמודדים והעצמה בבריאות הנפש
14. מנהיגות הורים מיוחדים תל אביב - יפו
15. המרכז ללימודי מוגבלות, בית הספר לעבודה סוציאלית, האוניברסיטה העברית בירושלים
16. גדי רוזנטל, יו"ר עמותת משפחות בריאות הנפש
17. נגישות ישראל
18. עמוס באר, מנכ"ל הספרייה המרכזית לעיוורים
19. ריבי צוק, יו"ר עוצמה, עמותת משפחות לקידום בריאות הנפש
20. עמותת צח"י, צרכני חינוך יחודיים
21. צעדים - עמותה ישראלית לחולי ומושתלי מפרקים
22. אסתי רגב, יו"ר עמותת "קבוצת השווים"
23. יוליה בן משה, נשיאה, ארגון 'קול הזכויות'
24. ד"ר ועו"ד מיה גפן ועו"ד רוני רוטלר, מנהלות, הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר אילן
25. הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלות, המרכז לחינוך משפטי קליני באוניברסיטה העברית בירושלים
26. עו"ד נעה בק, מנהלת קליניקת משפט רפואה ופסיכיאטריה והקליניקה לדיור ראוי, הפקולטה למשפטים, הקרייה האקדמית אונו
27. תמר פרנק, מנהלת ארגון DIR ישראל

אנשי אקדמיה ופעילים חברתיים (לפי סדר הא"ב):

1. עו"ס ענבר אדלר בן דור
2. עו"ד צביה אדמון
3. ד"ר מיכל אופיר כהן, התפתחות הילד
4. ענת אופנהיים, מרפאה בעיסוק
5. שירי אייזנר, פעילה חברתית
6. ד"ר דורית אלדר
7. ד"ר נצן אלמוג, ראש מיקוד נגישות ומוגבלות, הקרייה האקדמית אונו
8. ענת אלפי, פעילה חברתית

9. ענת אלפי גולדשטיין, פעילה חברתית ואמא לבוגרת עם אוטיזם
10. ד"ר ועו"ד גיא אקוקה, מנהל המחלקה המשפטית וקשר ממשל, המרכז לעיוור בישראל
11. עו"ד אלינור ארזי, מרצה בתכנית למגדר וקרימינולוגיה ופעילה חברתית
12. גילי בלצן, אמא לבוגר עם אוטיזם
13. מיכל בן אליהו, אמא לשני בוגרים על הרצף האוטיסטי
14. ד"ר דוד בן טולילה, המרכז האקדמי רופין
15. יותם בן שץ, פסיכולוג שיקומי מומחה
16. בשמת בר-נדב, המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
17. מיכל ברודי ברקת, המרכז ללימודי מוגבלות ובית הספר לעבודה סוציאלית, האוניברסיטה העברית בירושלים
18. ד"ר ניילי ברויאר, המרכז ללימודי מוגבלות, האוניברסיטה העברית בירושלים
19. מיכל ברמן, קלינאית תקשורת התפתחותית
20. מרל ברנט, אמא מודאגת, פעילה לקידום זכויות של אנשים עם מוגבלות
21. טומי ברצנקו, פעיל חברתי
22. פרח ברקוביץ, פעילה חברתית
23. פרופ' רוני גבע, אוניברסיטת בר אילן
24. ד"ר עדי גולדנר, מרכז ספרא לאתיקה, אוניברסיטת תל אביב, והמרכז הבינלאומי לבריאות משפט ואתיקה, אוניברסיטת חיפה
25. ורדית גולדנר, פעילה חברתית
26. שרון גפר דוד, הורים מובילי שינוי ועד ההורים המשלבים פתח תקווה
27. ד"ר פאולה גרבר אפשטיין, בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת תל אביב
28. ד"ר ענת גרינשטיין, המרכז ללימודי מוגבלות, האוניברסיטה העברית בירושלים
29. גלי דובש גוב-ארי, פעילה חברתית
30. עו"ד ועו"ס לירון דוד, אוניברסיטת חיפה
31. פרופ' נדב דוידוביץ, מנהל בית הספר לבריאות הציבור, אוניברסיטת בן גוריון
32. עו"ד נועה דנון
33. ד"ר אורלי הבל, המרכז האקדמי לוינסקי – וינגייט
34. ד"ר רוני הולר, המרכז ללימודי מוגבלות ובית הספר לעבודה סוציאלית, האוניברסיטה העברית בירושלים
35. ד"ר רבקה הלל לביאן, דקנית הפקולטה לחינוך המרכז האקדמי לוינסקי וינגייט
36. ד"ר מיה וולף, אוניברסיטת בר אילן
37. נטע וולף, מטפלת באמנות
38. פרופ' שירלי ורנר, המרכז ללימודי מוגבלות ובית הספר לעבודה סוציאלית, האוניברסיטה
39. פרופ' גלית חזן-רוקס, האוניברסיטה העברית בירושלים
40. מטי חי, הורים מובילי שינוי ועד ההורים המשלבים פתח תקווה
41. עו"ס רונית חיימוב זילברמן, המרכז לפסיכותרפיה אינטגרטיבית
42. רעות חנוכה, הורים מובילי שינוי ועד ההורים המשלבים פ"ת
43. פרופ' אילנית חסון-אוהיון, המחלקה לפסיכולוגיה, אוניברסיטת בר-אילן
44. ורד טל שחר, פעילה חברתית, אמא לבוגר עם אוטיזם
45. יעל יונה, פעילה חברתית
46. פרופ' שירה ילון-חיימוביץ, ראש המכון הישראלי להנגשה קוגניטיבית, ראש המכון לאקדמיה שוויונית, דיקנית הסטודנטים, הקריה האקדמית אונו
47. פרופ' שלמה יצחייק, האוניברסיטה העברית בירושלים
48. ד"ר אסנת כנען, אמא לבוגר עם צרכים מיוחדים, האוניברסיטה הפתוחה
49. עו"ד שרון כפיר, פעילה חברתית
50. ד"ר נעמה כץ, סגנית דיקנית הסטודנטים, הקריה האקדמית אונו
51. חן כרמי לדיז'ינסקי, מכון אפיק
52. עפרה ליבוביץ, אמא למבוגר צעיר בעל צרכים מיוחדים
53. תום ליפשיץ
54. פרופ' שגית מור, ראש המרכז הבינלאומי לבריאות משפט ואתיקה ופורום חיפה ללימודי מוגבלות, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה
55. ד"ר טובה מרגליות טובה, מרפאה בעיסוק בביה"ס און וקורס נגישות השירות, החוג לריפוי בעיסוק, אוניברסיטת תל אביב
56. פרופ' חיים נוי, אוניברסיטת בר-אילן
57. ד"ר שרון נפרסטק זמלר, פסיכולוגית שיקומית וניורופסיכולוגית
58. ד"ר מאיה סבטאלו
59. עו"ס שלומית סומך להמן, אימא למתן, בן 24 על הרצף האוטיסטי, עובדת סוציאלית ויועצת לקרן לפיתוח שרותים לנכים
60. נטע עשור, פעילה חברתית
61. מיכאלה פדלון, אמא לנערה עם מוגבלות פיזית
62. אלי פדלון, אבא לנערה עם מוגבלות

63. רוני פז, פעיל חברתי
64. נירה פלדמן, אמא לנער עם מוגבלות
65. ליאת פרנקל, פעילה חברתית
66. די"ר סמדר פתאל
67. די"ר ירון קובו, אוניברסיטת תל אביב
68. די"ר עדי קיברי, אמא לנער עם אוטיזם
69. חגית קציר, הורים מובילי שינוי ועד ההורים המשלבים פתח תקווה
70. יואב קרייס, פעיל חברתי
71. פרופ' דיוויד רועה, אוניברסיטת חיפה
72. שרית רפיח, אמא לבוגרת על הרצף האוטיסטי
73. עו"ד אלה שגיא
74. פרופ' אפרת שדמי, אוניברסיטת חיפה
75. די"ר שירי שהם, אוניברסיטת חיפה ומכללת אורנים
76. די"ר שרון שטיינברג, מרצה במכללה להכשרת מורים, חוקרת ומנחה סטודנטים בנושא אנשים עם מוגבלות
77. פרופ' שרון שויביץ עזרא, ביהס לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית, האוניברסיטה העברית בירושלים
78. די"ר טלי שמעוני
79. סימה שמעוני
80. הילה שנהב, סמינר הקיבוצים
81. די"ר כרמית-נעה שפיגלמן, החוג לבריאות נפש קהילתית, פורום חיפה ללימודי מוגבלות, אוניברסיטת חיפה
82. פרופ' עפרית שפירא-ברמן, ביה"ס לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית, האוניברסיטה העברית ואמא לבת חרשת